

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

З₁ Логіка та методологія наукових досліджень

рівень вищої освіти	другий (магістерський)
напрямок підготовки	09 Біологія
спеціальність	091 Біологія
факультет	природничих наук

**Теми та плани семінарських занять з дисципліни
«Логіка та методологія наукового пізнання»**

Тема 1: «Гносеологія як філософська теорія пізнання»

Питання

1. Чому філософія приділяє значну увагу пізнавальному процесу?
2. Що вивчає гносеологія?
3. Чим гносеологія відрізняється від епістемології?
4. У чому полягає цінність істинних знань?
5. Що таке пізнання і знання?
6. У чому полягає емпірична концепція в гносеології? Хто з мислителів її поділяв?
7. Хто з мислителів є раціоналістами у гносеології? У чому суть їхніх поглядів?
8. Що таке агностицизм?
9. Розкрийте суть гносеологічних ідей І. Канта та Г.-В.-Ф. Гегеля.
10. У чому полягає внесок К. Маркса та Ф. Енгельса у розвиток гносеології?
11. Які сучасні гносеологічні концепції вам відомі?

Тема 2: «Філософський аналіз проблеми пізнання»

Питання

1. Що таке пізнання?
2. Що являють собою суб'єкт і об'єкт пізнання?
3. Які види пізнання вам відомі?
4. Схарактеризуйте відомі вам рівні та форми пізнання.
5. Що таке істина?
6. Які концепції істини існують?
7. Як проблема істини розглядалася в історії філософії?
8. Які властивості істини виділяються в матеріалістичній традиції?
9. Що таке догматизм та релятивізм?
10. Які критерії істини вам відомі?

Тема 3: «Наука в системі культури»

Питання

1. В чому полягає специфіка наукового пізнання?
2. В чому полягає соціальна роль науки?
3. Розкрийте сутність понять «сцієнтизм» та «антисцієнтизм».
4. Що таке наука?
5. За якими критеріями класифікують науки?
6. Які дисципліни вивчають науку?
7. В чому полягають особливості наукового пізнання (критерії науковості)?

Тема 4: «Структура, рівні та форми наукового пізнання»

Питання

1. Які підходи до визначення структури наукового знання вам відомі?
2. Схарактеризуйте емпіричний і теоретичний рівні наукового знання?
3. В чому полягає важливість дослідження поняття «проблема»?
4. Що таке проблемна ситуація?
5. Які види проблем існують?
6. Розкрийте сутність понять «гіпотеза» і «наукова гіпотеза».
7. Які є критерії обґрунтування гіпотези?
8. Яку роль у науковому пізнанні відіграє гіпотеза?
9. Схарактеризуйте правила формулювання гіпотез.
10. Назвіть етапи розробки гіпотез.
11. Які основні елементи теорії виділяють у сучасній методології науки?
12. Якими є основні функції теорії?
13. Яким чином взаємодіють наукова теорія і практика?

Тема 5: Глобальні наукові революції: від класичної до постнекласичної науки

Питання

1. Які періоди правомірно розглядати як глобальні наукові революції?
2. Охарактеризуйте першу революцію XVII ст., що ознаменувала собою становлення класичного природознавства.
3. Охарактеризуйте другу глобальну наукову революцію.
4. Які особливості третьої глобальної наукової революції?
5. Чим характеризуються складні саморегулюючі системи?
6. Охарактеризуйте четверту глобальну наукову революцію.
7. У чому особливості історичних систем, що розвиваються?
8. Які історичні типи наукової раціональності існують?
9. Охарактеризуйте класичний тип наукової раціональності.
10. Дайте характеристику некласичного типу наукової раціональності.
11. Які особливості постнекласичного типу наукової раціональності?

Тема 6: «Методологія і методи наукового пізнання»

Питання

1. Що таке методологія?
2. Які функції виконує філософія в науковому пізнанні?
3. Що таке діалектика?
4. Що таке метафізика?
5. Які альтернативи діалектичного методу вам відомі?
6. Що таке метод і яка його функція в науковому пізнанні?
7. Які є методи емпіричного дослідження?
8. Які є методи теоретичного дослідження?
9. Які є загальнологічні методи?
10. У чому особливість методу дедукції?
11. Які переваги експерименту в науковому пізнанні?
12. Які характерні риси гіпотетико-дедуктивного методу?

Тема 7: «Поняття наукового дослідження та вимоги до нього»

Питання

1. Що таке наукове дослідження?
2. Схарактеризуйте об'єкт, предмет, мету та завдання наукового дослідження.
3. Чим відрізняються фундаментальні наукові дослідження від прикладних?
4. Що належить до основних результатів наукових досліджень?
5. Схарактеризуйте ознаки наукового дослідження.
6. Які існують вимоги визначення наукового дослідження?
7. Які види наукових досліджень розрізняють?

Тема 8: «Логіка наукового дослідження»

Питання

1. Схарактеризуйте універсальні послідовні етапи наукового дослідження.
2. Які існують вимоги до вибору теми дослідження?
3. За якою логічною схемою здійснюють наукове дослідження?
4. Що таке «наукова проблема»?
5. Якими є важливі аспекти організації та планування наукового дослідження?
6. Яку роль у науковому дослідженні відіграють джерела і посібники?

Тема 9: «Види навчально-дослідницьких робіт»

Питання

1. Що таке реферат?
2. Які обов'язкові компоненти повинна охоплювати композиція реферату?
3. За якими критеріями оцінюють реферат?
4. Що таке курсова робота?
5. Чим відрізняються реферативні курсові роботи від дослідницьких?
6. Якою є структура курсової роботи?
7. Якими є вимоги до курсових робіт?
8. Якими є поширені і суттєві недоліки курсових робіт?
9. Які вимоги мають бути реалізовані у дипломних роботах?
10. Які структурні особливості дипломної роботи?

Тема 10: «Магістерська робота як вид навчально-дослідницької роботи»

Питання

1. Чим керується магістрант, обираючи тему магістерської роботи?
2. Яку роль у процесі дослідження відіграє робочий план?
3. Що являє собою план-проспект магістерської роботи?
4. Які етапи охоплює вивчення наукових публікацій?
5. Якими ознаками характеризуються наукові факти?
6. У якій послідовності має відбуватися робота над рукописом магістерської роботи?

7. З використання яких прийомів здійснюють виклад змісту магістерської роботи?
8. Що таке композиція наукової роботи?
9. З яких елементів складається композиційна структура магістерського дослідження?
10. Яка інформація міститься у вступі магістерської роботи?
11. Яким є порядок захисту магістерської роботи?

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ

З ДИСЦИПЛІНИ «ЛОГІКА ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ»

1. Гносеологія як розділ філософії.
2. Проблема пізнання у філософській традиції.
3. Поняття пізнання та його види.
4. Рівні та форми пізнання.
5. Проблема істини.
6. Наукове пізнання та його специфіка.
7. Поняття науки та класифікація наукового знання.
8. Особливості наукового пізнання (критерії науковості).
9. Структура та рівні наукового пізнання.
10. Проблема, гіпотеза, теорія як форми наукового пізнання.
11. Взаємодія наукової теорії і практики.
12. Глобальні наукові революції.
13. Історичні типи наукової раціональності.
14. Поняття методології.
15. Філософія та її роль у науковому пізнанні.
16. Діалектичний та метафізичний методи мислення.
17. Поняття методу.
18. Класифікація методів.
19. Наукові методи емпіричного дослідження.
20. Методи теоретичного дослідження.
21. Загальнологічні методи.
22. Поняття наукового дослідження: основні ознаки та характеристики.
23. Вимоги до визначення наукових досліджень.
24. Основні види наукових досліджень.
25. Загальна схема наукового дослідження.
26. Організація і планування наукового дослідження.
27. Вимоги до реферату.
28. Особливості курсової роботи.
29. Вимоги до дипломної роботи.
30. Магістерська робота як вид навчально-дослідницької роботи.

Основні вимоги до написання реферату

Реферат є письмовою роботою, яка готується студентом на основі критичного огляду, вивчення декількох джерел. В основі його лежить стислий переказ у

письмовій формі змісту джерел, результатів вивчення якоїсь проблеми, підсумків наукової роботи.

Реферат складається з трьох частин: вступу, основної частини і висновку. У вступі розкриваються актуальність теми, її зв'язок з важливими проблемами сучасної практики, історія питання. Може бути поданий короткий огляд використаної в рефераті літератури. У висновку (заклучній частині) формулюються основні підсумки всього сказаного, вказуються питання, які вдалося висвітлити більш-менш повно, та ті, які потребують подальшої роботи.

Тему реферату студент має обирати з переліку, наданого викладачем. Реферат пишеться за планом, який стисло розкриває його зміст.

Обсяг реферату – 12-15 сторінок стандартного машинописного тексту формату А4 або рукописного тексту. Робота повинна мати стандартно оформлені титульний аркуш, зміст та список використаної літератури (не менше п'яти джерел).

Підсумкова оцінка за реферат виставляється з урахуванням рівня його підготовки, оформлення та захисту.

Питання до іспиту з дисципліни «Логіка та методологія наукового пізнання»

31. Гносеологія як розділ філософії.
32. Проблема пізнання у філософській традиції.
33. Поняття пізнання та його види.
34. Рівні та форми пізнання.
35. Проблема істини.
36. Наукове пізнання та його специфіка.
37. Поняття науки та класифікація наукового знання.
38. Особливості наукового пізнання (критерії науковості).
39. Структура та рівні наукового пізнання.
40. Проблема, гіпотеза, теорія як форми наукового пізнання.
41. Взаємодія наукової теорії і практики.
42. Глобальні наукові революції.
43. Історичні типи наукової раціональності.
44. Поняття методології.
45. Філософія та її роль у науковому пізнанні.
46. Діалектичний та метафізичний методи мислення.
47. Поняття методу.
48. Класифікація методів.
49. Наукові методи емпіричного дослідження.
50. Методи теоретичного дослідження.
51. Загальнологічні методи.
52. Поняття наукового дослідження: основні ознаки та характеристики.
53. Вимоги до визначення наукових досліджень.
54. Основні види наукових досліджень.
55. Загальна схема наукового дослідження.
56. Організація і планування наукового дослідження.
57. Вимоги до реферату.
58. Особливості курсової роботи.

59. Вимоги до дипломної роботи.
60. Магістерська робота як вид навчально-дослідницької роботи.

**Навчальна література з дисципліни
«Логіка та методологія наукового пізнання»**

1. Афанасьєва О.Н. Лекції з основ наукових досліджень [Електронний документ] / О.Н. Афанасьєва. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/136703/>
2. Добронравова І.С. Філософія та методологія науки: підручник / І.С. Добронравова, Л.І. Сидоренко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 223 с.
3. Конспект лекцій з навчальної дисципліни за вибором ВНЗ, Методи наукових досліджень / Укл. Кавера О.Л. – Донецьк : ДонНТУ. – 2013. – 25 с.
4. Матеріали к лекциям по курсу «Онтология и теория познания» Часть III. Гносеология [Электронный документ]. – Калининград : Изд-во КГУ, 2002. – 45 с. – Режим доступа: <http://window.edu.ru/resource/573/22573>
5. Методологія та організація наукових досліджень: Конспект лекцій [Електронний документ] / Укладач В.М. Кислий. – Суми: Вид-во СумДУ, 2009. – 113 с. – Режим доступу: essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/2601/1/Kislij.doc
6. Микешина Л.А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования : учеб. пособие / Л.А. Микешина. – М. : Прогресс-Традиция : МПСИ : Флинта, 2005. – 464 с.
7. Новая философская энциклопедия. Институт Философии РАН [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://iph.ras.ru/enc.htm>
8. Новиков А.М. Методология научного исследования / А.М. Новиков, Д.А. Новиков. – М. : Либроком. – 280 с.
9. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
10. Петрушенко В.Л. Філософія [Текст] : навч. посібник (в 2-х част.) / Петрушенко В.Л. – Львів : Новий Світ – 2000, 2011. – (1 част.: *світова філософія, фундаментальні проблеми філософії*; 2 част.: *релігієзнавство, етика та естетика, логіка*) ; [для студентів ВНЗ України III – IV рівнів акредитації]. – 647 с.
11. Причепій Є. М. Філософія: Підручник / Є. М. Причепій, А. М. Черній, Л. А. Чекаль. – К. : Академвидав, 2007. – 592 с.
12. Рассоха І. М. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» для студентів 5 курсу денної форми навчання освітнього-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальностей 8.050106, 8.03050901 “Облік і аудит”, 8.050201 “Менеджмент організацій ”, 8.03060101 “Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)” / І. М. Рассоха; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 76 с.
13. Сергієнко В.В. Філософські проблеми наукового пізнання: навчальний посібник / В.В. Сергієнко – Кременчук : Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2011. – 103 с.

14. Стёпин В. С. Философия науки. Общие проблемы: учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук / В. С. Степин. – М. : Гардарики, 2006. – 384 с. – С. 315–328.
15. Стеченко Д.М. Методологія наукових досліджень: Підручник / Д.М. Стеченко, О.С. Чмир. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 317 с.
16. Тарелкін Ю.П. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / Ю.П. Тарелкін, В.О. Цикін. – Суми : Видавництво СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2010. – 196 с.
17. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – 6-те вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2008. – 310 с.
18. Штанько В.И. Философия и методология науки. Учебное пособие для аспирантов и магистрантов естественнонаучных и технических вузов / В.И. Штанько. – Харьков : ХНУРЭ, 2002. – 292 с.